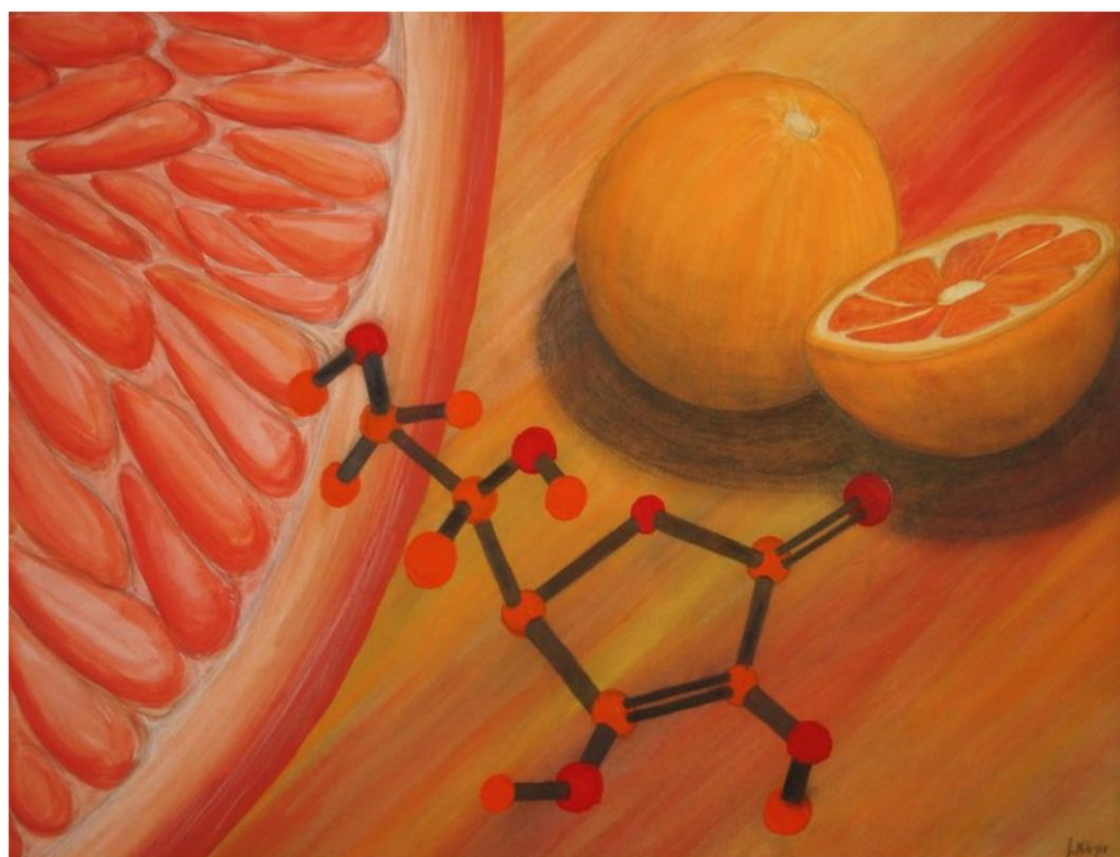

Τ. ΜΠΟΚΑΡΗΣ

ΧΗΜΕΙΑ

ΤΟΜΟΣ 4

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ
ΜΕΣΗΣ & ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
Ε. ΣΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

Πίνακας Περιεχομένων

Κεφάλαιο 7^ο : Οργανική Χημεία.....3

7.1.	Βασικές γνώσεις οργανικής χημείας.....	4
7.2.	Θεωρίες περιγραφής ομοιοπολικού δεσμού.....	18
7.2.1.	Στοιχεία θεωρίας.....	18
7.2.1.1.	Θεωρία των μοριακών τροχιακών.....	18
7.2.1.2.	Θεωρία δεσμού σθένους.....	19
7.2.1.3.	Υβριδισμός.....	28
7.2.2.	Ασκήσεις για λύση.....	41
7.3.	Αντιδράσεις οργανικής χημείας.....	43
7.3.1.	Αντιδράσεις προσθήκης.....	43
7.3.1.1.	Αντιδράσεις προσθήκης στον πολ/λο δεσμό C/C.....	44
7.3.1.2.	Αντιδράσεις προσθήκης στο διπλό δεσμό C=O	51
7.3.1.3.	Αντιδράσεις προσθήκης στον τριπλό δεσμό C≡N	56
7.3.2.	Αντιδράσεις απόσπασης	61
7.3.3.	Αντιδράσεις υποκατάστασης	67
7.3.4.	Αντιδράσεις πολυμερισμού	76
7.3.5.	Αντιδράσεις οξείδωσης και αναγωγής	82
7.3.5.1.	Αντιδράσεις οξείδωσης οργανικών ενώσεων.....	84
7.3.5.2.	Αντιδράσεις αναγωγής οργανικών ενώσεων	90
7.3.6.	Αντιδράσεις οξέων και βάσεων	94
7.3.6.1.	Αντιδράσεις οργανικών ενώσεων όξινο χαρακτήρα.....	94
7.3.6.2.	Αντιδράσεις οργανικών ενώσεων με βασικό χαρακτήρα.....	98
7.3.7.	Αλογονοφορμική αντίδραση.....	101
7.4.	Διακρίσεις - Ταυτοποιήσεις.....	105
7.4.1.	Στοιχεία θεωρίας.....	105
7.4.2.	Μεθοδολογία για την επίλυση των ασκήσεων στις διακρίσεις και ταυτοποιήσεις.....	114
7.4.3.	Ασκήσεις για λύση.....	125
7.5.	Μεθοδολογία - Λυμένα παραδείγματα.....	127
7.6.	Προβλήματα για λύση.....	166
7.7.	Γενικές αντιδράσεις - Συνθετικές πορείες.....	183

Κεφάλαιο 8^ο : Επανάληψη.....208

- 8.1. Επανάληψη 6^{ου} Κεφαλαίου.....208
- 8.2. Επανάληψη 5^{ου} Κεφαλαίου 250
- 8.3. Επανάληψη 7^{ου} Κεφαλαίου 322

Βιβλιογραφία.....339

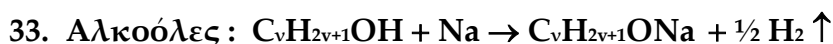
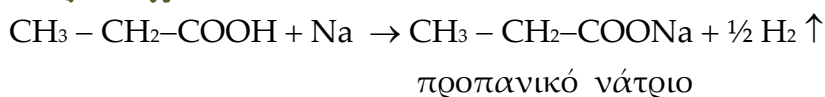
7.3.6. Αντιδράσεις οργανικών οξέων και βάσεων

7.3.6.1. Αντιδράσεις οργανικών ενώσεων με όξινο χαρακτήρα

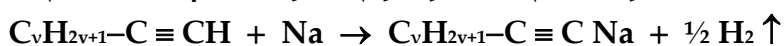
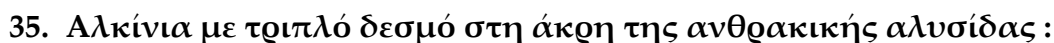
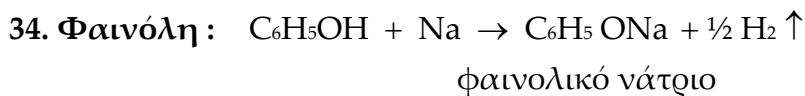
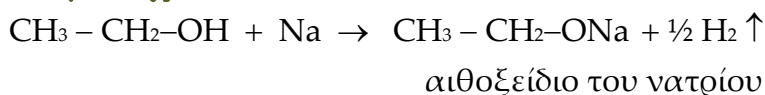
Αντίδραση με αλκάλια Na, K

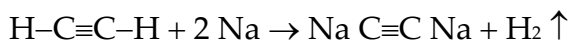
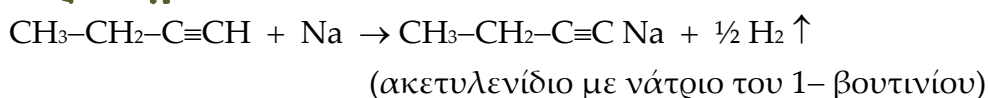
Παράδειγμα

Παράδειγμα

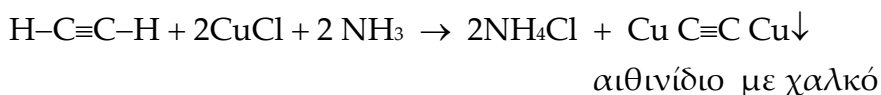
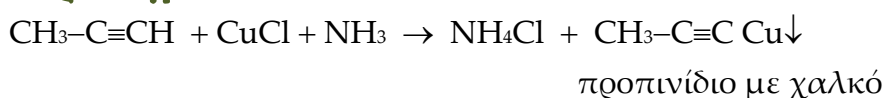

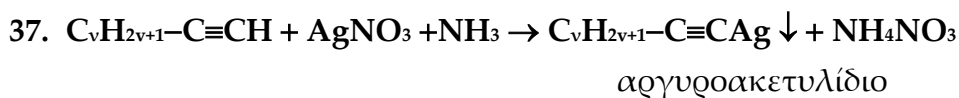
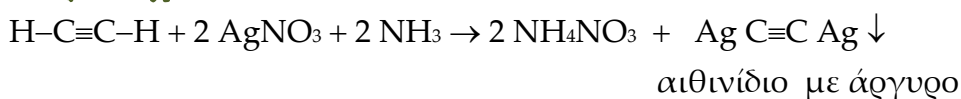
Παραδείγματα

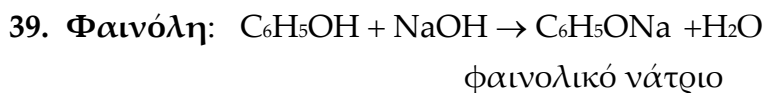
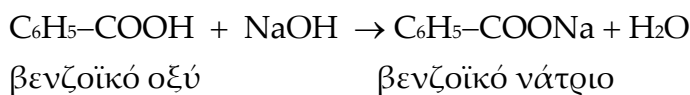
Χαλκοακετυλίδιο

Παραδείγματα

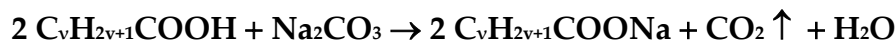
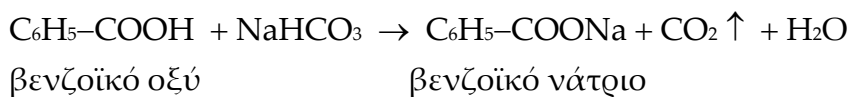
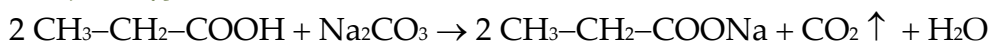

Παράδειγμα

- Τα χαλκοακετυλίδια και αργυροακετυλίδια είναι έγχρωμα ιζήματα.

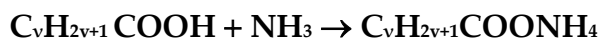
Αντίδραση με καυστικά αλκάλια (υδροξείδια: NaOH, KOH)
Παραδείγματα
Αντίδραση με ανθρακικά και όξινα ανθρακικά άλατα του Na ή K (Na₂CO₃, NaHCO₃)

40. Μόνο τα καρβοξυλικά οξέα :

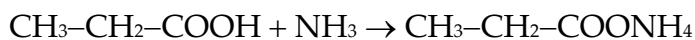
Παραδείγματα

Αντίδραση με αμμωνία (NH₃)

41. Μόνο τα καρβοξυλικά οξέα :

Παράδειγμα

προπανικό αμμώνιο

Αντίδραση με νερό (H₂O) – Ιοντισμός

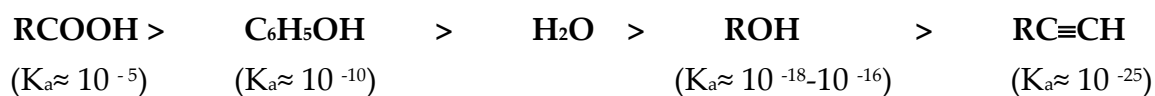
42. Καρβοξυλικά οξέα : $C_nH_{2n+1}COOH + H_2O \rightleftharpoons C_nH_{2n+1}COO^- + H_3O^+$

43. Φαινόλη: $C_6H_5OH + H_2O \rightleftharpoons C_6H_5O^- + H_3O^+$

- Ο παρακάτω πίνακας δίνει **συγκεντρωτικά** τις αντιδράσεις των **οργανικών ενώσεων** που έχουν **όξινες ιδιότητες**:

Αντιδραστήριο	Na, K	NaOH, KOH	H ₂ O	NH ₃ , αμίνες	Na ₂ CO ₃ , NaHCO ₃	CuCl/NH ₃ , AgNO ₃ /NH ₃
RCOOH	+	+	+	+	+	-
C ₆ H ₅ OH	+	+	+	-	-	-
ROH	+	-	-	-	-	-
RC≡CH	+	-	-	-	-	+

- Η ισχύς των **οργανικών οξέων** στο νερό είναι:

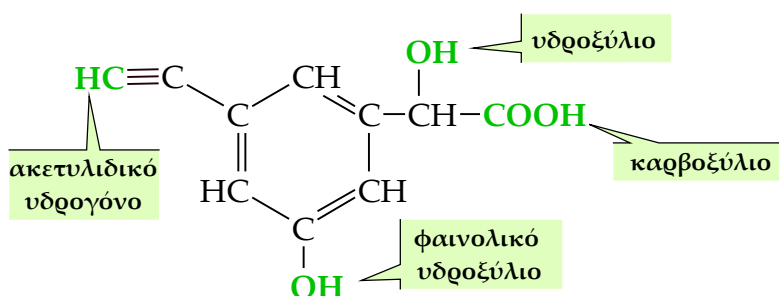
Παρατήρηση

Αν σε μια χημική ένωση να υπάρχουν περισσότερες από μία ομάδες, τότε η ένωση μπορεί να εκδηλώσει ταυτόχρονα τη λειτουργικότητα πολλών ομάδων με την επίδραση κατάλληλου αντιδραστήριου.

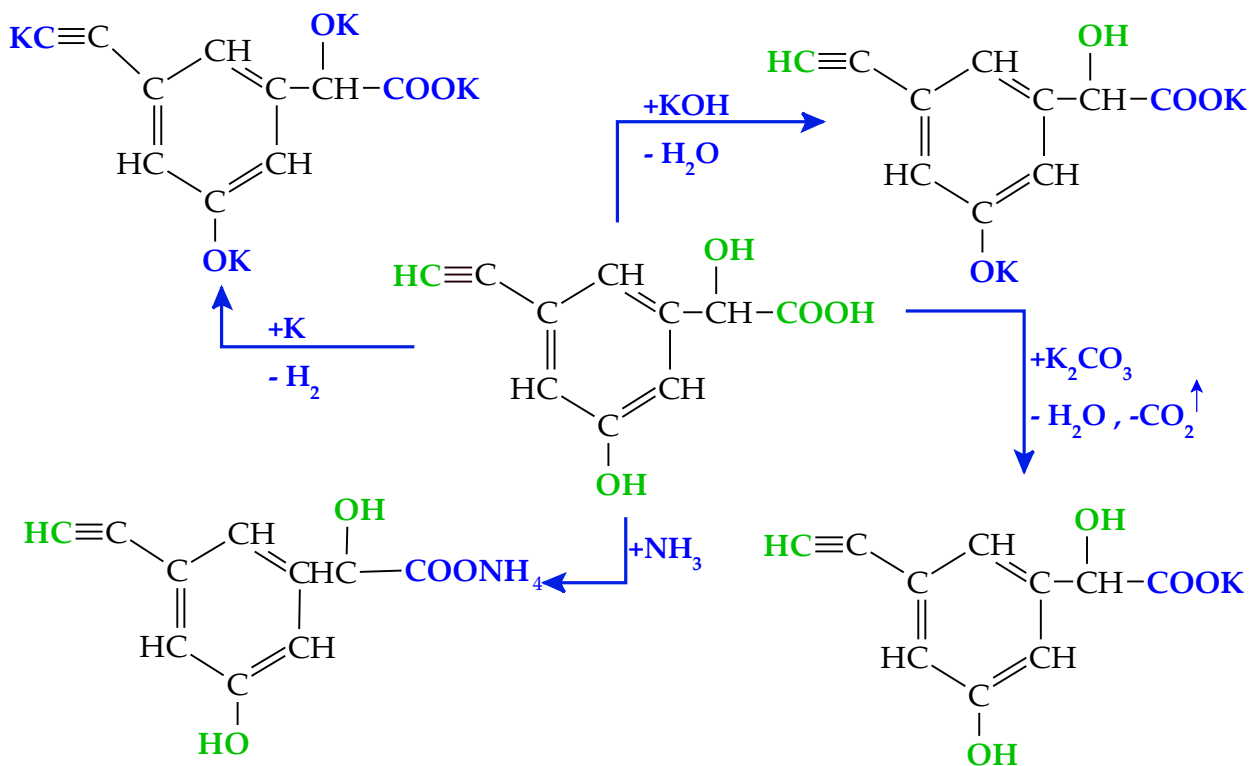
Παράδειγμα

Στην ένωση (3-αιθινυλο-5-υδροξυ-φαινυλο)(υδροξυ)-αιθανικό οξύ περιέχονται όλες οι όξινες ομάδες. Έτσι η ένωση αυτή με επίδραση κατάλληλου αντιδραστήριου μπορεί να αντιδράσει ταυτόχρονα με περισσότερες από μια ομάδες.

(3-αιθινυλο-5-υδροξυ-φαινυλο)(υδροξυ)-αιθανικό οξύ

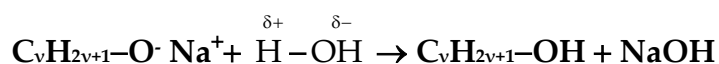
Στο παρακάτω διάγραμμα αντιδράσεων, φαίνεται η δυνατότητα ταυτόχρονης αντίδρασης πολλών ομάδων και διαπιστώνεται επίσης η διαφορετική ισχύς του όξινου χαρακτήρα των ομάδων αυτών.

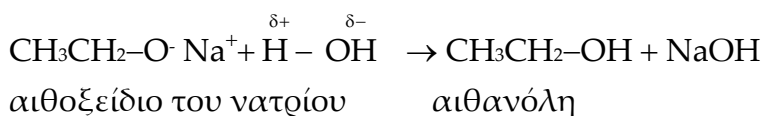
7.3.6.2. Αντιδράσεις οργανικών ενώσεων με βασικό χαρακτήρα

44. Αλκοξείδια (RONa) ή αλκοξανιόντα (RO⁻) + H₂O

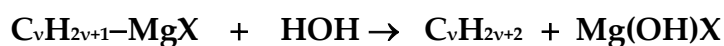
Επίδραση νερού στα αλκόξυ ανιόντα (RO⁻) που είναι ισχυρές βάσεις. Αποσπούν πρωτόνιο από το νερό σχηματίζοντας αλκοόλες :

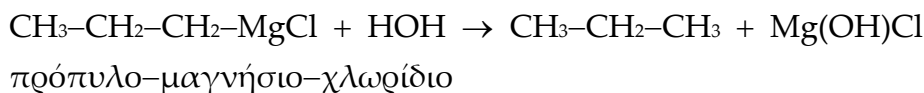
Παραδείγματα

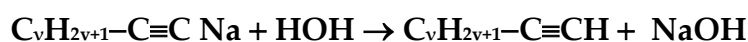
45. Αντιδραστήρια Grignard + H₂O

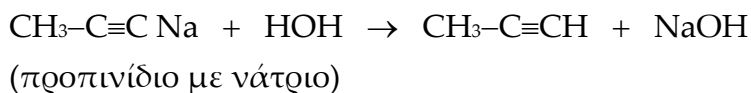
Παράδειγμα

46. Ακετυλίδια ή αλκινίδια με νάτριο ή κάλιο των αλκινίων με τριπλό δεσμό στη άκρη της ανθρακικής αλυσίδας + H₂O

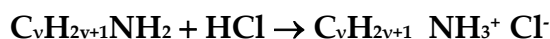
Παράδειγμα

47. Φαινολικά άλατα (PhONa) + H₂O

48. Αμίνες + οξέα ανόργανα

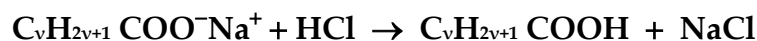
Παραδείγματα

μεθυλαμίνη: $CH_3-NH_2 + HCl \rightarrow CH_3NH_3^+ Cl^-$: χλωριούχο μεθυλαμμώνιο

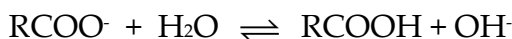
Διμεθυλαμίνη: $(CH_3)_2NH + HCl \rightarrow (CH_3)_2NH_2^+ Cl^-$: χλωριούχο διμεθυλαμμώνιο

Τριμεθυλαμίνη: $(CH_3)_3N + HCl \rightarrow (CH_3)_3NH^+ Cl^-$: χλωριούχο τριμεθυλαμμώνιο

- Οι αμίνες ιοντίζονται: $RNH_2 + H_2O \rightleftharpoons RNH_3^+ + OH^-$

49. Αλατα καρβοξυλικών οξέων ($RCOONa$) ή καρβοξυλικά ανιόντα ($RCOO^-$)

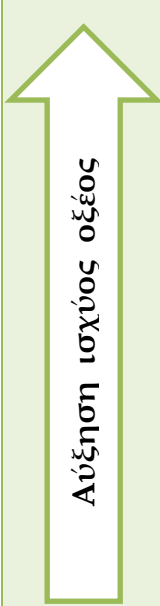

- Τα καρβοξυλικά ανιόντα αντιδρούν με το νερό:

- Η ισχύς των οργανικών βάσεων στο νερό είναι:

- Ας παρατηρήσουμε ότι όσο ισχυρότερο είναι το οξύ τόσο ασθενέστερη είναι η συζυγής του βάση, όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα:.

	Οξύ	Συζυγής βάση	
 Αύξηση ισχύος οξέος	$RCOOH$ ($K_a \approx 10^{-5}$)	$RCOO^-$	 Αύξηση ισχύος βάσης
	C_6H_5OH ($K_a \approx 10^{-10}$)	$C_6H_5O^-$	
	RNH_3^+ ($K_a \approx 2 \cdot 10^{-11}$)	RNH_2	
	H_2O	OH^-	
	ROH ($K_a \approx 10^{-18} - 10^{-16}$)	RO^-	
	$RC\equiv CH$ ($K_a \approx 10^{-25}$)	$RC\equiv C^-$	
	RH ($K_a \approx 10^{-60}$)	R^-	

7.4.2. Μεθοδολογία για την επίλυση των ασκήσεων στις Διακρίσεις και τις Ταυτοποιήσεις

Περίπτωση 1^η

Αν σε 1 δοχείο περιέχεται 1 οργανική ένωση και ζητείται να διαπιστώσουμε ποια είναι αυτή επιλέγοντας ανάμεσα σε 2 ή περισσότερες οργανικές ενώσεις.

Μέθοδος

Βήμα 1^ο: Για την επιλογή της οργανικής ένωσης ανάμεσα σε n οργανικές ενώσεις κάνουμε το πολύ $n-1$ δοκιμές, όπου μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε το πολύ $n-1$ αντιδραστήρια.

Βήμα 2^ο: Τα αντιδραστήρια τα βρίσκουμε με τη «μέθοδο των προσήμων»: αν για κάθε ένωση προκύψει διαφορετική διάταξη προσήμων τότε έχουμε βρει τα σωστά αντιδραστήρια.

Βήμα 3^ο: Στη συνέχεια περιγράφουμε την πειραματική διαδικασία με βάση τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τη διάταξη των προσήμων.

Βήμα 4^ο: Αν ζητείται γράφουμε και τις χημικές εξισώσεις.

Παράδειγμα 1^ο (επιλογή ανάμεσα σε 2 ενώσεις)

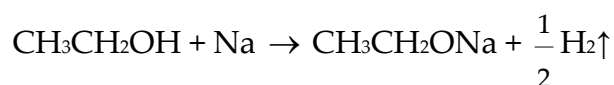
Σε ένα δοχείο περιέχεται ένα υγρό. Πώς μπορούμε να διαπιστώσουμε αν είναι: αιθανόλη ή διμεθυλαιθέρας; (ή πώς μπορούμε να διακρίνουμε τις ενώσεις: αιθανόλη και διμεθυλαιθέρας;)

Απάντηση

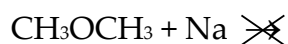
	Na (φυσαλίδες αερίου H ₂)
CH ₃ CH ₂ OH	+
CH ₃ OCH ₃	-

Προσθέτουμε μεταλλικό Na στο υγρό, οπότε:

- Αν σχηματιστούν φυσαλίδες αερίου (H₂) το υγρό είναι η CH₃CH₂OH:

- Αν δεν παρατηρήσουμε φυσαλίδες αερίου τότε είναι ο CH₃OCH₃.

Παράδειγμα 2^ο (επιλογή ανάμεσα σε 3 ενώσεις)

Σε ένα δοχείο περιέχεται ένα υγρό. Πώς μπορούμε να διαπιστώσουμε αν είναι: διαιθυλαιθέρας, ή 1-προπανόλη ή μεθυλο-2-προπανόλη;

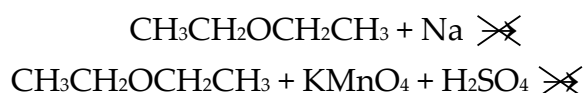
Απάντηση

	Na (φυσαλίδες αερίου H ₂)	KMnO ₄ / H ₂ SO ₄ (αποχρωματισμός του ερυθροιώδους διαλύματος)
CH ₃ CH ₂ OCH ₂ CH ₃	-	-
CH ₃ CH ₂ CH ₂ OH	+	+
(CH ₃) ₃ C-OH	+	-

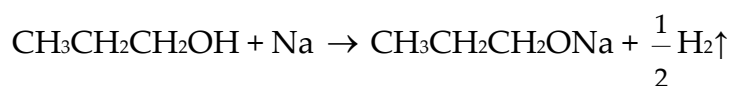
Παίρνουμε 2 δείγματα (ν-1) και τα βάζουμε σε 2 δοκιμαστικούς σωλήνες.
(Σημείωση: όσες και οι δοκιμές)

Προσθέτω στο 1^ο δείγμα Na και στο 2^ο δείγμα σταγόνες όξινου διαλύματος KMnO₄, οπότε:

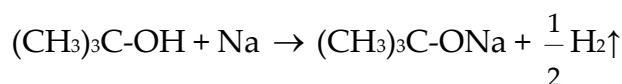
- Αν δεν παρατηρηθεί τίποτα και στα δυο δείγματα δηλαδή, δεν παρατηρηθούν φυσαλίδες αερίου στο πρώτο δείγμα και δεν αποχρωματιστεί το διάλυμα KMnO₄ στο δεύτερο δείγμα τότε το υγρό είναι ο CH₃CH₂OCH₂CH₃:

- Αν παρατηρηθούν φυσαλίδες αερίου στο πρώτο δείγμα και αποχρωματιστεί το διάλυμα KMnO₄ στο δεύτερο δείγμα τότε το υγρό είναι η CH₃CH₂CH₂OH:

- Αν όμως παρατηρηθούν φυσαλίδες αερίου στο πρώτο δείγμα και δεν αποχρωματιστεί το διάλυμα KMnO₄ στο δεύτερο δείγμα τότε το υγρό είναι η (CH₃)₃C-OH (οι τριτοταγείς αλκοόλες δεν οξειδώνονται):

Περίπτωση 3^η

Όταν δίνεται ο Μ.Τ. μιας ένωσης και ζητείται να διαπιστώσουμε το Σ.Τ. της (**ταυτοποίηση**)

Μέθοδος

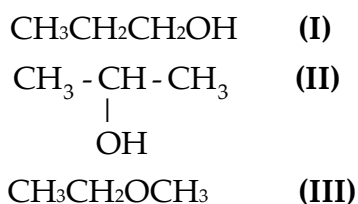
Από το Μ.Τ. βρίσκουμε όλα τα συντακτικά ισομερή και κάνουμε ότι και στην 1^η περίπτωση.

Παράδειγμα 7^ο

Μία υγρή οργανική ένωση έχει Μ.Τ. C₃H₈O. Πώς μπορούμε να εξακριβώσουμε το Σ.Τ. της ένωσης (ή πώς μπορούμε να ταυτοποιήσουμε την ένωση);

Απάντηση

Οι πιθανοί Σ.Τ. (ισομερή) που αντιστοιχούν στο Μ.Τ. C₃H₈O είναι:

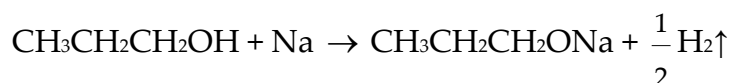

	Na (φυσαλίδες αερίου H ₂)	I ₂ / NaOH (σχηματισμός κίτρινου ιζήματος CHI ₃)
CH ₃ CH ₂ CH ₂ OH	+	-
CH ₃ - CH - CH ₃ OH	+	+
CH ₃ CH ₂ OCH ₃	-	-

Παίρνουμε 2 δείγματα και τα βάζουμε σε 2 δοκιμαστικούς σωλήνες.
(Σημείωση: όσες και οι δοκιμές)

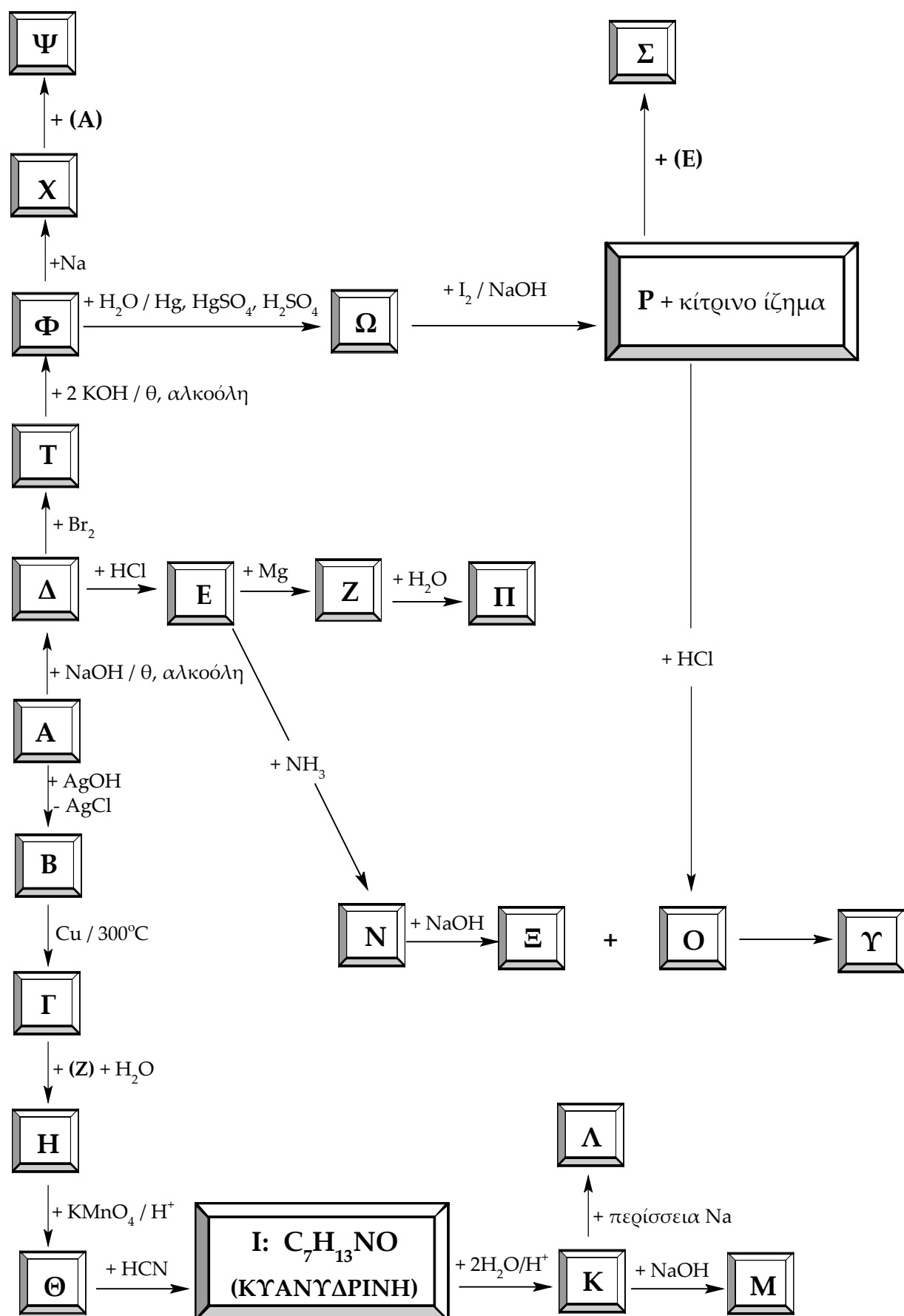
Προσθέτω στο 1^ο δείγμα Na και στο 2^ο δείγμα I₂/NaOH, οπότε:

- Αν στο πρώτο δείγμα σχηματιστούν φυσαλίδες αερίου και στο δεύτερο δείγμα δεν παρατηρηθεί ίζημα, τότε το υγρό είναι η CH₃CH₂CH₂OH (ισομερές I):

- Αν στο πρώτο δείγμα σχηματιστούν φυσαλίδες αερίου και στο δεύτερο δείγμα παρατηρηθεί ίζημα, τότε το υγρό είναι η 2-προπανόλη (ισομερές II):

4. Να βρείτε τους Σ.Τ. των οργανικών ενώσεων Α έως Ω στο παρακάτω σχήμα:

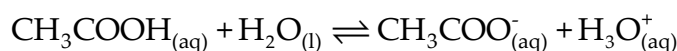
8.2. Επανάληψη 5^{ου} Κεφαλαίου

Αποδείξεις σχέσεων και τύπων στο κεφάλαιο της Ιοντικής Ισορροπίας

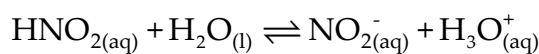
1. Να αποδείξετε ότι η ισορροπία $\text{CH}_3\text{COOH}_{(\text{aq})} + \text{H}_2\text{O}_{(\text{l})} \rightleftharpoons \text{CH}_3\text{COO}^-_{(\text{aq})} + \text{H}_3\text{O}^+_{(\text{aq})}$ έχει σταθερά $K_C = \frac{K_{a,1}}{K_{a,2}}$ όπου $K_{a,1}$ και $K_{a,2}$ είναι αντίστοιχα οι σταθερές ιοντισμού των CH_3COOH και HNO_2 .

Απόδειξη

Στα υδατικά διαλύματα των ασθενών οξέων CH_3COOH και HNO_2 γίνονται οι ιοντισμοί:

$$\text{με } K_{a,1} = \frac{[\text{H}_3\text{O}^+] \cdot [\text{CH}_3\text{COO}^-]}{[\text{CH}_3\text{COOH}]} \quad (1)$$

$$\text{με } K_{a,2} = \frac{[\text{H}_3\text{O}^+] \cdot [\text{NO}_2^-]}{[\text{HNO}_2]} \quad (2)$$

Για την ισορροπία: $\text{CH}_3\text{COOH}_{(\text{aq})} + \text{NO}_2^-_{(\text{aq})} \rightleftharpoons \text{CH}_3\text{COO}^-_{(\text{aq})} + \text{HNO}_{2(\text{aq})}$, η σταθερά χημικής ισορροπίας είναι:

$$K_C = \frac{[\text{HNO}_2] \cdot [\text{CH}_3\text{COO}^-]}{[\text{CH}_3\text{COOH}] \cdot [\text{NO}_2^-]} \quad (3)$$

Διαιρώντας κατά μέλη τις (1) και (2) προκύπτει:

$$\frac{K_{a,1}}{K_{a,2}} = \frac{\frac{[\text{H}_3\text{O}^+] \cdot [\text{CH}_3\text{COO}^-]}{[\text{CH}_3\text{COOH}]}}{\frac{[\text{H}_3\text{O}^+] \cdot [\text{NO}_2^-]}{[\text{HNO}_2]}} = \frac{[\text{CH}_3\text{COO}^-] \cdot [\text{HNO}_2]}{[\text{CH}_3\text{COOH}] \cdot [\text{NO}_2^-]} \stackrel{(3)}{\Rightarrow} K_C = \frac{K_{a,1}}{K_{a,2}}$$

5. Να δείξετε ότι σε υδατικό διάλυμα RNH_2 , ο βαθμός ιοντισμού της RNH_2 δίνεται από τη σχέση:

$$\alpha = \frac{K_b}{K_b + [\text{OH}^-]}$$

Απόδειξη

Στο διάλυμα της RNH_2 γίνεται ο ιοντισμός:

	$\text{RNH}_{2(\text{aq})} + \text{H}_2\text{O}_{(\text{l})} \rightleftharpoons \text{RNH}_{3^+(\text{aq})} + \text{OH}^-(\text{aq})$
Ιοντική ισορροπία	$(C-x) \text{ M} \qquad \qquad \qquad x \text{ M} \qquad \qquad \qquad x \text{ M}$

Για τη σταθερά ιοντισμού K_b της RNH_2 έχουμε:

$$K_b = \frac{[\text{RNH}_3^+] \cdot [\text{OH}^-]}{[\text{RNH}_2]} = \frac{x \cdot [\text{OH}^-]}{C-x} \quad (1)$$

Για το βαθμό ιοντισμού της RNH_2 ισχύει:

$$\alpha = \frac{x}{C} \quad \text{ή} \quad x = \alpha \cdot C \quad (2)$$

Με συνδυασμό των σχέσεων (1) και (2) προκύπτει:

$$K_b = \frac{\alpha \cdot C \cdot [\text{OH}^-]}{C - \alpha \cdot C} = \frac{\alpha \cdot C \cdot [\text{OH}^-]}{C(1-\alpha)} \quad \text{ή} \quad K_b - \alpha K_b = \alpha \cdot [\text{OH}^-]$$

Τελικά από την παραπάνω σχέση προκύπτει:

$$\alpha = \frac{K_b}{K_b + [\text{OH}^-]}$$

6. Να αποδείξετε ότι:

α. Σε οποιοδήποτε υδατικό διάλυμα ισχύει: $\text{pH} + \text{pOH} = \text{pK}_w$.

β. Σε ένα ουδέτερο διάλυμα ισχύει: $\text{pH} = \text{pOH} = \frac{\text{pK}_w}{2}$

γ. Σε ένα βασικό διάλυμα ισχύει: $\text{pH} > \frac{\text{pK}_w}{2} > \text{pOH}$

Απόδειξη

α. Όπως γνωρίζουμε σε κάθε υδατικό διάλυμα για τη σταθερά K_w ισχύει ότι:

$$K_w = [H_3O^+] \cdot [OH^-].$$

Αν λογαριθμήσουμε αυτή τη σχέση έχουμε:

$$\log([H_3O^+] \cdot [OH^-]) = \log K_w \quad \text{ή}$$

$$\log[H_3O^+] + \log[OH^-] = \log K_w \quad \text{ή}$$

$$-\log[H_3O^+] - \log[OH^-] = -\log K_w \quad \text{ή}$$

$$\mathbf{pH + pOH = pK_w \quad (1)}$$

β. Όταν ένα διάλυμα είναι ουδέτερο ισχύει: $[H_3O^+] = [OH^-]$

Αν λογαριθμήσουμε αυτή τη σχέση έχουμε:

$$-\log[H_3O^+] = \log[OH^-] \quad \text{ή} \quad \mathbf{pH = pOH}$$

Από τη σχέση (1) προκύπτει ότι:

$$2pH = pK_w \text{ και τελικά ισχύει:}$$

$$\mathbf{pH = pOH = \frac{pK_w}{2}} \quad (\text{ουδέτερο διάλυμα σε τυχαία θερμοκρασία } \theta^\circ \text{ C})$$

γ. Όταν ένα διάλυμα είναι βασικό ισχύει: $[H_3O^+] < [OH^-]$

Αν λογαριθμήσουμε αυτή τη σχέση έχουμε:

$$-\log[H_3O^+] > \log[OH^-] \quad \text{ή}$$

$$pH > pOH \quad \text{ή}$$

$$pH + pH > pH + pOH$$

Από τη σχέση (1) προκύπτει ότι:

$$2pH > pK_w \text{ και τελικά ισχύει:}$$

$$\mathbf{pH > \frac{pK_w}{2} > pOH} \quad (\text{βασικό διάλυμα σε τυχαία θερμοκρασία } \theta^\circ \text{ C})$$

7. Ρυθμιστική ικανότητα του ρυθμιστικού διαλύματος $HA \ C_1 \ M - NaA \ C_2 \ M$ είναι ο αριθμός των mol (n) ισχυρού οξέος HB που πρέπει να προσθέσουμε σε 1 L του ρυθμιστικού διαλύματος ($V_{\delta/\tau\omicron\varsigma} = \text{σταθ.}$) ώστε να μεταβληθεί το pH του κατά 1 μονάδα.

α. Να αποδείξετε ότι $n = \frac{9C_1C_2}{10C_1 + C_2}$

β. Από ποια σχέση δίνεται η τιμή του n αν οι συγκεντρώσεις των συστατικών του Ρ.Δ. είναι ίσες;

13. Υδατικό διάλυμα ασθενούς οξέος HA ($\alpha < 0,1$) αραιώνεται με νερό, σε σταθερή θερμοκρασία, σε λ -πλάσιο όγκο. Να αποδείξετε ότι:

α. Για το λόγο των βαθμών ιοντισμού στο αρχικό και στο αραιωμένο διάλυμα

$$\text{ισχύει: } \frac{\alpha_1}{\alpha_2} = \frac{1}{\sqrt{\lambda}}$$

β. Για τη μεταβολή του pH ισχύει:

$$\Delta \text{pH} = \text{pH}_2 - \text{pH}_1 = \frac{\log \lambda}{2}$$

Να θεωρήσετε ότι γίνονται οι γνωστές προσεγγίσεις.

Απόδειξη

α. Στο υδατικό διάλυμα του ασθενούς οξέος HA αποκαθίσταται η ισορροπία:

	$\text{HA}_{(\text{aq})} + \text{H}_2\text{O}_{(\text{l})} \rightleftharpoons \text{A}^{-}_{(\text{aq})} + \text{H}_3\text{O}^{+}_{(\text{aq})}$
Ιοντική ισορροπία	(C-x) M x M x M

$$K_a = \frac{x^2}{C-x} \approx \frac{x^2}{C} \Rightarrow x = [\text{H}_3\text{O}^+] = \sqrt{K_a \cdot C} \quad (1)$$

Εφαρμόζουμε τον νόμο αραιώσης του Ostwald στο αρχικό διάλυμα (1) και στο αραιωμένο διάλυμα (2):

$$K_a = \alpha_1^2 \cdot C_1 \quad \text{ή} \quad \alpha_1 = \sqrt{\frac{K_a}{C_1}} \quad (2)$$

και

$$K_a = \alpha_2^2 \cdot C_2 \quad \text{ή} \quad \alpha_2 = \sqrt{\frac{K_a}{C_2}} \quad (3)$$

Όταν το διάλυμα αραιωθεί σε λ -πλάσιο όγκο ($V_2 = \lambda V_1$) ο αριθμός των moles του οξέος HA παραμένει σταθερός, οπότε η αρχική συγκέντρωση του διαλύματος υπο- λ -πλασιάζεται:

$$n_{\text{HA}(1)} = n_{\text{HA}(2)} \Rightarrow C_1 \cdot V_1 = C_2 \cdot V_2 \Rightarrow C_1 \cdot V_1 = C_2 \cdot \lambda V_1 \Leftrightarrow C_2 = \frac{C_1}{\lambda} \quad (4)$$

Αφού η θερμοκρασία του διαλύματος παραμένει σταθερή η σταθερά ιοντισμού K_a του ασθενούς οξέος HA δε μεταβάλλεται.

Διαιρώντας κατά μέλη τις σχέσεις (3) και (2) έχουμε:

$$\frac{\alpha_1}{\alpha_2} = \frac{\sqrt{\frac{K_a}{C_1}}}{\sqrt{\frac{K_a}{C_2}}} \stackrel{(4)}{\Rightarrow} \frac{\alpha_1}{\alpha_2} = \sqrt{\frac{C_1}{C_2}} \Leftrightarrow \frac{\alpha_1}{\alpha_2} = \frac{1}{\sqrt{\lambda}}$$

- β. Εφαρμόζουμε για το αρχικό και το τελικό αραιωμένο διάλυμα τη σχέση (1) και με διαίρεση κατά μέλη αυτών έχουμε:

$$\frac{[\text{H}_3\text{O}^+]_2}{[\text{H}_3\text{O}^+]_1} = \frac{\sqrt{\frac{K_a}{C_2}}}{\sqrt{\frac{K_a}{C_1}}} \stackrel{(4)}{\Rightarrow} \frac{[\text{H}_3\text{O}^+]_2}{[\text{H}_3\text{O}^+]_1} = \sqrt{\frac{C_1}{C_2}} \Rightarrow \frac{[\text{H}_3\text{O}^+]_2}{[\text{H}_3\text{O}^+]_1} = \frac{1}{\sqrt{\lambda}}$$

$$-\log \frac{[\text{H}_3\text{O}^+]_2}{[\text{H}_3\text{O}^+]_1} = -\log \frac{1}{\sqrt{\lambda}} \quad \text{ή}$$

$$-\log [\text{H}_3\text{O}^+]_2 - (-\log [\text{H}_3\text{O}^+]_1) = -\log 1 + \log \lambda^{1/2} \quad \text{ή}$$

$$\Delta \text{pH} = \text{pH}_2 - \text{pH}_1 = \frac{\log \lambda}{2}$$

14. Κατά την αραιώση, σε σταθερή θερμοκρασία, υδατικού διαλύματος ασθενούς οξέος HA C₁ M προκύπτει διάλυμα HA C₂ M. Να αποδείξετε ότι:

- α. Το pH₂ του αραιωμένου διαλύματος δίνεται από τη σχέση:

$$\text{pH}_2 = \text{pH}_1 + \frac{1}{2} \log \frac{C_1}{C_2}$$

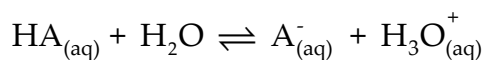
- β. Κατά την αραιώση σε 10^v-πλάσιο όγκο το pH₂ του αραιωμένου διαλύματος

$$\text{δίνεται από τη σχέση: } \text{pH}_2 = \text{pH}_1 + \frac{v}{2}$$

Να θεωρήσετε ότι γίνονται οι γνωστές προσεγγίσεις.

Απόδειξη

- α. Έστω υδατικό διάλυμα (Δ₁) ασθενούς μονοπρωτικού οξέος HA με συγκέντρωση C₁M. Στο διάλυμα αυτό το οξύ HA ιοντίζεται μερικώς:

$$\text{I.I.: } (C-x)\text{M} \qquad \qquad x\text{M} \qquad x\text{M}$$

$$\text{όπου } x = [\text{H}_3\text{O}^+]_1 \Rightarrow \text{pH}_1 = -\log [\text{H}_3\text{O}^+]_1 = -\log x \quad (1)$$

15. Για ένα ρυθμιστικό διάλυμα NH_3 C_1 M – NH_4Cl C_2 M, να αποδείξετε ότι:

α. Ο βαθμός ιοντισμού της NH_3 δίνεται από τη σχέση: $\alpha = \frac{K_b(\text{NH}_3)}{C_2}$

β. Το pH του διαλύματος από τη σχέση: $\text{pH} = \text{pKa}(\text{NH}_4^+) + \log \frac{C_1}{C_2}$

γ. Αν το παραπάνω διάλυμα αραιωθεί σε λ-πλάσιο όγκο ώστε να ξαναπροκύψει ρυθμιστικό διάλυμα, να αποδείξετε ότι:

γ.1. Το pH του διαλύματος δε μεταβάλλεται δηλαδή, $\Delta\text{pH}=0$ και

γ.2. Ο βαθμός ιοντισμού της NH_3 λ-πλασιάζεται δηλαδή $\alpha' = \lambda \cdot \alpha$.

Θεωρήστε ότι γίνονται οι γνωστές προσεγγίσεις.

Απόδειξη

α. Έστω υδατικό διάλυμα που περιέχει NH_3 C_1 M – NH_4Cl C_2 M.

Στο υδατικό διάλυμα συμβαίνουν οι παρακάτω διαστάσεις και ιοντισμοί:

	$\text{NH}_4\text{Cl}_{(s)} \rightarrow \text{NH}_4^{+}_{(aq)} + \text{Cl}^{-}_{(aq)}$
Τελικά	- C_2 M C_2 M
	$\text{NH}_3_{(aq)} + \text{H}_2\text{O}_{(l)} \rightleftharpoons \text{NH}_4^{+}_{(aq)} + \text{OH}^{-}_{(aq)}$
Ιοντική ισορροπία	(C_1-x) M (C_2+x) M x M

Στο τελικό διάλυμα παρατηρούμε ότι **υπάρχει Ε.Κ.Ι. με κοινό ιόν το NH_4^+** .

Εκφράζουμε την σταθερά ιοντισμού της NH_3 θεωρώντας ότι γίνονται προσεγγίσεις:

$$K_b(\text{NH}_3) = \frac{[\text{OH}^-] \cdot [\text{NH}_4^+]}{[\text{NH}_3]} \Rightarrow K_b = \frac{(C_2 + x) \cdot [\text{OH}^-]}{C_1 - x} \approx \frac{[\text{OH}^-] \cdot C_2}{C_1} \Rightarrow [\text{OH}^-] = K_b \frac{C_1}{C_2} \quad (1)$$

Ο βαθμός ιοντισμού της NH_3 είναι:

$$\alpha = \frac{x}{C_1} = \frac{[\text{OH}^-]}{C_1} \quad (2)$$

Με συνδυασμό των σχέσεων (1) και (2) τελικά προκύπτει ότι:

$$\alpha = \frac{K_b(\text{NH}_3)}{C_2}$$

β. Με λογαρίθμηση της εξίσωσης (1) έχουμε:

$$-\log[\text{OH}^-] = -\log K_{\text{b}(\text{NH}_3)} - \log \frac{C_1}{C_2} \quad \text{ή} \quad \text{pOH} = \text{p}K_{\text{b}(\text{NH}_3)} + \log \frac{C_2}{C_1} \quad (3)$$

Γνωρίζουμε ότι ισχύουν οι σχέσεις:

$$\text{p}K_{\text{w}} = \text{pH} + \text{pOH} \quad \text{ή} \quad \text{pOH} = \text{p}K_{\text{w}} - \text{pH} \quad (4)$$

$$\text{p}K_{\text{w}} = \text{p}K_{\text{a}(\text{NH}_4^+)} + \text{p}K_{\text{b}(\text{NH}_3)} \quad \text{ή} \quad \text{p}K_{\text{b}(\text{NH}_3)} = \text{p}K_{\text{w}} - \text{p}K_{\text{a}(\text{NH}_4^+)} \quad (5)$$

Από τις σχέσεις (3), (4) και (5) προκύπτει ότι:

$$\cancel{\text{p}K_{\text{w}}} - \text{pH} = \cancel{\text{p}K_{\text{w}}} - \text{p}K_{\text{a}(\text{NH}_4^+)} + \log \frac{C_2}{C_1} \quad \text{ή} \quad \text{τελικά}$$

$$\text{pH} = \text{p}K_{\text{a}(\text{NH}_4^+)} + \log \frac{C_1}{C_2} \quad (6)$$

Η σχέση (6) είναι γνωστή ως εξίσωση Henderson-Hasselbalch με την οποία υπολογίζουμε το pH ενός ρυθμιστικού διαλύματος υπό την προϋπόθεση ότι επιτρέπονται οι γνωστές προσεγγίσεις $\left(\frac{K_{\text{b}(\text{NH}_3)}}{C_1} \leq 10^{-2} \right)$.

γ.1. Αν αραιώσουμε το ρυθμιστικό διάλυμα σε λ-πλάσιο όγκο για τις συγκεντρώσεις του οξέος και της βάσης ισχύουν οι σχέσεις:

$$C_1 \cdot V = C_1' \cdot \lambda V \quad \text{ή} \quad C_1' = \frac{C_1}{\lambda} \quad (7)$$

$$C_2 \cdot V = C_2' \cdot \lambda V \quad \text{ή} \quad C_2' = \frac{C_2}{\lambda} \quad (8)$$

Διαιρώντας κατά μέλη τις εξισώσεις (7) και (8) έχουμε:

$$\frac{C_1'}{C_2'} = \frac{\frac{C_1}{\lambda}}{\frac{C_2}{\lambda}} = \frac{C_1}{C_2} \quad (9)$$

Εφαρμόζουμε την εξίσωση Henderson-Hasselbalch (6) για το ρυθμιστικό διάλυμα μετά την αραιώσή του:

$$\text{pH}' = \text{pKa}(\text{NH}_4^+) + \log \frac{C_1'}{C_2'} \stackrel{(9)}{\Rightarrow} \text{pH}' = \text{pKa}(\text{NH}_4^+) + \log \frac{C_1}{C_2}$$

Δηλαδή, τελικά ισχύει:

$$\text{pH}' = \text{pH} \quad \text{ή} \quad \Delta\text{pH} = 0$$

Με άλλα λόγια το pH του ρυθμιστικού διαλύματος δε μεταβάλλεται αν το αραιώσουμε μέσα σε όρια ώστε να ισχύουν οι προσεγγίσεις και η εξίσωση Henderson-Hasselbalch.

γ.2. Αφού $\text{pH}' = \text{pH}$ ισχύει επίσης ότι $\text{pOH} = \text{pOH}'$ ή $[\text{OH}^-]' = [\text{OH}^-]$ (10)

Οι βαθμοί ιοντισμού της NH_3 πριν και μετά την αραιώση με βάση την εξίσωση (2) είναι:

$$\alpha = \frac{[\text{OH}^-]}{C_1} \quad (11) \quad \text{και}$$

$$\alpha' = \frac{[\text{OH}^-]'}{C_1'} \quad (12)$$

Διαιρώντας κατά μέλη τις εξισώσεις (11) και (12) έχουμε:

$$\frac{\alpha'}{\alpha} = \frac{\frac{[\text{OH}^-]'}{C_1'}}{\frac{[\text{OH}^-]}{C_1}} \stackrel{(7),(10)}{\Rightarrow} \frac{\alpha'}{\alpha} = \frac{\frac{[\text{OH}^-]'}{C_1}}{\frac{[\text{OH}^-]}{C_1}} \quad \text{ή} \quad \frac{\alpha'}{\alpha} = \lambda$$

Τελικά ο βαθμός ιοντισμού της NH_3 λ-πλασιάζεται δηλαδή $\alpha' = \lambda \cdot \alpha$

16. Να αποδείξετε ότι σε αραιό υδατικό διάλυμα η $[\text{H}_2\text{O}] \approx 55,5 \text{ M}$.

Δίνεται η πυκνότητα του νερού στους 25°C : $\rho = 1 \text{ g/mL}$.

Απόδειξη

Σε αραιά υδατικά διαλύματα ισχύει $V_{\delta/\text{τος}} = V_{\delta/\text{τη}} = V_{\text{H}_2\text{O}}$.

Έτσι αν $V_{\delta/\text{τος}} = V_{\text{H}_2\text{O}} = 1\text{L} = 1000\text{mL}$ και επειδή στους 25°C η πυκνότητα του νερού είναι $\rho_{\text{H}_2\text{O}} \approx 1\text{g/mL}$ ($\rho_{\text{H}_2\text{O}} = 0,997\text{g/mL}$, στους 25°C), ισχύει $m_{\text{H}_2\text{O}} = \rho_{\text{H}_2\text{O}} \cdot V_{\text{H}_2\text{O}} = 1000\text{g}$.

Επομένως η συγκέντρωση του νερού είναι ($M_r = 18$):

$$[\text{H}_2\text{O}] = \frac{n_{\text{H}_2\text{O}}}{V_{\delta/\text{τος}}} = \frac{\frac{1000}{18} \text{ mol}}{1\text{L}} = 55,5 \text{ M}$$

18. Υδατικό διάλυμα βάσης RNH_2 (Δ_1) και υδατικό διάλυμα KOH (Δ_2) έχουν τον ίδιο όγκο και το ίδιο pH. Για την πλήρη εξουδετέρωση των διαλυμάτων Δ_1 και Δ_2 απαιτούνται αντίστοιχα n_1 mol HNO_3 και n_2 mol HNO_3 . Να αποδείξετε ότι για τους αριθμούς n_1 και n_2 ισχύει: $n_1 > n_2$.

Απόδειξη

Εστω C_1 M η συγκέντρωση της αμίνης RNH_2 στο διάλυμα Δ_1 και C_2 M η συγκέντρωση του KOH στο διάλυμα Δ_2 , οπότε γίνονται οι παρακάτω διαστάσεις και ιοντισμοί:

Στο διάλυμα Δ_1 :

	$\text{RNH}_2(\text{aq})$	+	$\text{H}_2\text{O}(\text{l})$	$\rightleftharpoons$	$\text{RNH}_3^+(\text{aq})$	+	$\text{OH}^-(\text{aq})$
Ιοντική ισορροπία	$(C_1-x)M$				x M		x M

Στο διάλυμα Δ_2 :

	KOH	$\rightarrow$	$\text{K}^+(\text{aq})$	+	$\text{OH}^-(\text{aq})$
Τελικά	~~C_2M~~		C_2M		C_2M

Με δεδομένο ότι τα διαλύματα Δ_1 και Δ_2 έχουν το ίδιο pH ισχύει ότι:

$$\text{pH}_1 = \text{pH}_2 \Rightarrow \text{pOH}_1 = \text{pOH}_2 \Rightarrow [\text{OH}^-]_1 = [\text{OH}^-]_2 \Rightarrow x = C_2 \quad (1)$$

Όμως $x < C_1$ (αφού η RNH_2 είναι ασθενής βάση), οπότε ισχύει: $C_1 > C_2$ (2).

Έτσι, με δεδομένο ότι τα διαλύματα έχουν ίσους όγκους, για τα mol των RNH_2 και KOH ισχύει:

$$\left. \begin{array}{l} n_{(\text{RNH}_2)} = C_1 \cdot V = z \text{ mol} \\ n_{(\text{KOH})} = C_2 \cdot V = \psi \text{ mol} \end{array} \right\} \stackrel{(2)}{\Rightarrow} z > \psi \quad (3)$$

Τα διαλύματα Δ_1 και Δ_2 εξουδετερώνονται πλήρως οπότε:

	RNH_2	+	HNO_3	$\rightarrow$	RNH_3NO_3
Αρχικά	z mol		n_1 mol		-
Τελικά	-		-		z mol

	KOH	+	HNO_3	$\rightarrow$	KNO_3	+	H_2O
Αρχικά	ψ mol		n_1 mol		-		
Τελικά	-		-		ψ mol		

Από τη στοιχειομετρία των αντιδράσεων προκύπτει ότι:

$$\left. \begin{array}{l} n_1 = z \text{ mol} \\ n_2 = \psi \text{ mol} \end{array} \right\} \stackrel{(3)}{\Rightarrow} n_1 > n_2$$

Εκφράζουμε την σταθερά ιοντισμού του HA θεωρώντας ότι γίνονται προσεγγίσεις:

$$K_a = \frac{[\text{H}_3\text{O}^+] \cdot [\text{A}^-]}{[\text{HA}]} \Rightarrow K_a = \frac{(C_\beta + x) \cdot [\text{H}_3\text{O}^+]}{C_{\text{o}\xi} - x} \approx \frac{[\text{H}_3\text{O}^+] \cdot C_\beta}{C_{\text{o}\xi}} \Rightarrow [\text{H}_3\text{O}^+] = K_a \frac{C_{\text{o}\xi}}{C_\beta} \quad (5)$$

Με λογαρίθμηση της εξίσωσης (5) έχουμε:

$$-\log[\text{H}_3\text{O}^+] = -\log K_a - \log \frac{C_{\text{o}\xi}}{C_\beta} \quad \text{ή} \quad \text{pH} = \text{p}K_a + \log \frac{C_\beta}{C_{\text{o}\xi}} \quad (6)$$

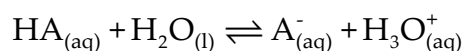
Η σχέση (6) είναι γνωστή ως εξίσωση Henderson-Hasselbalch με την οποία υπολογίζουμε το pH ενός ρυθμιστικού διαλύματος υπό την προϋπόθεση ότι επιτρέπονται οι γνωστές προσεγγίσεις $\left(\frac{K_a}{C_{\text{o}\xi}} \leq 10^{-2}\right)$.

23. Να αποδείξετε ότι για τις σταθερές ιοντισμού K_a και K_b ενός συζυγούς ζεύγους HA / A^- ισχύει: $\text{p}K_a + \text{p}K_b = \text{p}K_w$.

Απόδειξη

Έστω το συζυγές ζεύγος που αποτελείται από το ασθενές μονοπρωτικό οξύ HA που έχει σταθερά ιοντισμού K_a και τη συζυγή του βάση A^- που έχει σταθερά ιοντισμού K_b .

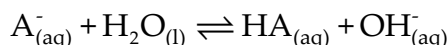
Η χημική εξίσωση του ιοντισμού του ασθενούς οξέος HA σε υδατικό του διάλυμα είναι:

Η έκφραση της σταθεράς ιοντισμού K_a [εξίσωση (1)] του HA είναι:

$$K_a = \frac{[\text{H}_3\text{O}^+] \cdot [\text{A}^-]}{[\text{HA}]} \quad (1)$$

Η χημική εξίσωση του ιοντισμού της συζυγούς του βάσης A^- είναι:

Η έκφραση της σταθεράς ιοντισμού K_b [εξίσωση (2)] της συζυγούς βάσης A^- είναι:

$$K_b = \frac{[\text{HA}] \cdot [\text{OH}^-]}{[\text{A}^-]} \quad (2)$$

Αν πολλαπλασιάσουμε κατά μέλη τις εξισώσεις (1) και (2) έχουμε:

$$K_a \cdot K_b = \frac{[\text{H}_3\text{O}^+] \cdot \cancel{[\text{A}^-]} \cdot \cancel{[\text{HA}]} \cdot [\text{OH}^-]}{\cancel{[\text{HA}]} \cdot \cancel{[\text{A}^-]}} = [\text{H}_3\text{O}^+] \cdot [\text{OH}^-] = K_w$$

Τελικά η σχέση που συνδέει τη σταθερά ιοντισμού K_a ενός οξέος με τη σταθερά ιοντισμού K_b της συζυγούς του βάσης, είναι:

$$K_a \cdot K_b = K_w \quad (3)$$

Αν λογαριθμήσουμε αυτή τη σχέση (3) έχουμε:

$$\log(K_a \cdot K_b) = \log K_w \quad \text{ή}$$

$$\log K_a + \log K_b = \log K_w \quad \text{ή}$$

$$-\log K_a - \log K_b = -\log K_w \quad \text{ή}$$

$$pK_a + pK_b = pK_w$$

24. Υδατικό διάλυμα ΚΑ (Δ_1) και υδατικό διάλυμα ΚΒ (Δ_2) έχουν την ίδια συγκέντρωση (C M) και την ίδια θερμοκρασία (25 °C). Αν το διάλυμα Δ_1 έχει μεγαλύτερη τιμή pH από το διάλυμα Δ_2 , να συγκρίνετε την ισχύ των οξέων ΗΑ και ΗΒ.

Δίνεται ότι ισχύουν οι γνωστές προσεγγίσεις και ότι τα οξέα ΗΑ και ΗΒ είναι ασθενή και μονοπρωτικά.

Απάντηση

Τα άλατα είναι ιοντικές ενώσεις και ισχυροί ηλεκτρολύτες οπότε στα υδατικά τους διαλύματα δίστανται πλήρως:

Από τα ιόντα που προκύπτουν από τη διάσπαση των ΚΑ και ΚΒ μόνο τα A^- και B^- αντιδρούν με το νερό, επειδή τα συζυγή τους οξέα ΗΑ και ΗΒ είναι ασθενή.

Στο διάλυμα Δ_1 έχουμε:

Στο υδατικό διάλυμα (Δ_2) του ισχυρού οξέος HA με συγκέντρωση C_2 M ισχύει αντίστοιχα ότι $\text{pH}_2 = -\log[\text{H}_3\text{O}^+]_2 = -\log C_2$ (3)

Από τις εξισώσεις (2) και (3) προκύπτει ότι:

$$\text{pH}_2 = -\log \frac{C_1}{10^v} = -\log C_1 + \log 10^v \stackrel{(1)}{\Rightarrow} \text{pH}_2 = \text{pH}_1 + v$$

Δηλαδή, όταν αραιώνεται ένα υδατικό διάλυμα ισχυρού μονοπρωτικού οξέος HA σε 10^v -πλάσιο όγκο υπό σταθερή θερμοκρασία, τότε το pH του αυξάνεται κατά v -μονάδες.

Έτσι για παράδειγμα αν με αραιώση δεκαπλασιάσουμε τον όγκο ενός υδατικού διαλύματος ισχυρού οξέος HA, τότε το pH του αυξάνεται κατά 1-μονάδα ($\text{pH}_2 = \text{pH}_1 + 1$).

27. Πως μπορούμε να διαπιστώσουμε με την αραιώση ενός διαλύματος μονοπρωτικού οξέος HA αν αυτό είναι ισχυρό ή ασθενές;

Απάντηση

1^{ος} τρόπος

Όταν αραιώνεται ένα υδατικό διάλυμα μονοπρωτικού οξέος HA σε 10^v -πλάσιο όγκο υπό σταθερή θερμοκρασία και το pH του αυξάνεται κατά v -μονάδες, τότε το οξύ HA είναι ισχυρό.

Όταν αραιώνεται ένα υδατικό διάλυμα μονοπρωτικού οξέος HA σε 10^v -πλάσιο όγκο υπό σταθερή θερμοκρασία και με δεδομένο ότι ισχύουν οι γνωστές προσεγγίσεις και το pH του αυξάνεται κατά $v/2$ -μονάδες, τότε το οξύ HA είναι ασθενές.

2^{ος} τρόπος

Όταν το οξύ HA είναι ισχυρό, ο ιοντισμός του είναι πλήρης. Κατά συνέπεια με την αραιώση ο βαθμός ιοντισμού του παραμένει σταθερός και είναι $\alpha=1$. Έτσι και ο αριθμός των moles των ιόντων H_3O^+ του διαλύματος παραμένει σταθερός.

Αραιώση ισχυρού οξέος HA: $C \downarrow$, $\alpha = 1 = \text{σταθερός}$, $n(\text{H}_3\text{O}^+) = \text{σταθερά}$ και $[\text{H}_3\text{O}^+] \downarrow$

Όταν το οξύ HA είναι ασθενές, ο ιοντισμός του είναι μερικός και η αντίδραση ιοντισμού είναι αμφίδρομη ($\alpha < 1$). Με την αραιώση αυξάνεται ο όγκος και έτσι μειώνεται η αρχική συγκέντρωση (C) του διαλύματος. Από το νόμο αραιώσης του Ostwald ($K_a = \alpha^2 \cdot C$) προκύπτει λοιπόν ότι αυξάνεται ο βαθμός ιοντισμού (α) του HA. Έτσι και ο αριθμός των moles των ιόντων H_3O^+ του διαλύματος αυξάνεται ενώ, η $[\text{H}_3\text{O}^+]$ μειώνεται ($[\text{H}_3\text{O}^+] \approx \sqrt{K_a \cdot C}$).

Αραίωση ασθενούς οξέος HA: $C \downarrow$, $\alpha \uparrow$, $n(\text{H}_3\text{O}^+) \uparrow$ και $[\text{H}_3\text{O}^+] \downarrow$

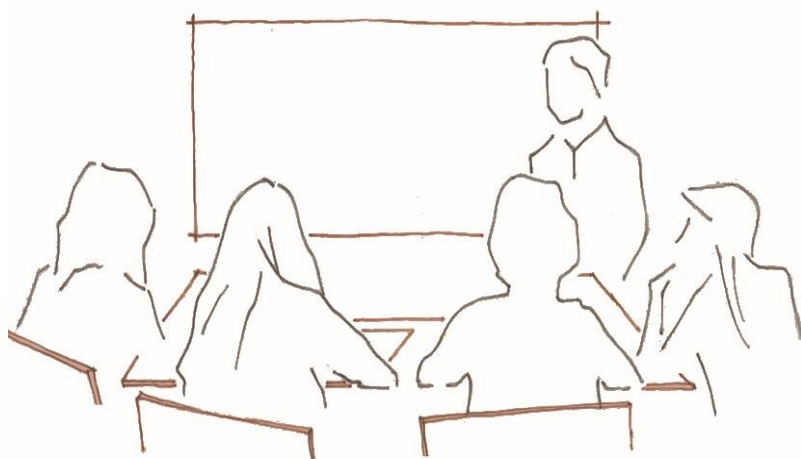
Συγκεντρωτικά έχουμε:

Αραίωση διαλύματος μονοπρωτικού οξέος HA

	V	C	$[\text{H}_3\text{O}^+]$	pH	α	$n(\text{H}_3\text{O}^+)$
Ισχυρό οξύ	↑	↓	↓	↑	σταθερός	σταθερά
Ασθενές οξύ	↑	↓	↓	↑	↑	↑

Αραίωση διαλύματος μονοπρωτικής βάσης B

	V	C	$[\text{OH}^-]$	pH	α	$n(\text{OH}^-)$
Ισχυρή βάση	↑	↓	↓	↓	σταθερός	σταθερά
Ασθενής βάση	↑	↓	↓	↓	↑	↑

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ ΜΕΣΗΣ & ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ε. ΣΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

Ασπασίας 76-78, Χολαργός Τηλ. 210 6512099

e-mail: stogiannis@stogiannis.edu.gr

www.stogiannis.edu.gr

